

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2023]

Filiz KALYON

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram
Veli Üniversitesi
filiz.kalyon@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-7523-4168>

Darendeli Mehmed Saib Efendi'nin Erkek Sevgiliye Yazdığı Şiirler

*Poems Darendeli Mehmed Saib Efendi Composed
for Male Lovers*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 12.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 14.08.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2023

Atıf/Citation

KALYON, F. (2023). Darendeli Mehmed Saib Efendi'nin Erkek Sevgiliye Yazdığı Şiirler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 1103-1123. <https://doi.org/10.34083/akaded.1326725>

KALYON, F. (2023). Poems Darendeli Mehmed Saib Efendi Composed for Male Lovers. *Journal of Academic Language and Literature*, 7(2), 1103-1123. <https://doi.org/10.34083/akaded.1326725>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.

This article was checked by iThenticate.

Bu çalışma [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) açık erişim lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Öz

Klasik Osmanlı şiirinde işlenen sevgili tipinin kadın mı yoksa erkek mi olduğu konusunda zaman zaman bazı değerlendirmeler hatta bu değerlendirmelerin ötesinde tartışmalar da yapılmaktadır. Bu mevzunun tüm divan edebiyatı şairlerini ihtiva etmediği bilinmekle birlikte bazı şairlerin sevgili hususunda farklı cinsi tercih ettiği bir gerçektir. Bu şairlerden biri de Darendeli Saib Efendi'dir.

XIX. yüzyıl Klasik Türk edebiyatı şairlerinden olan Darendeli Mehmed Saib'in tarafımızdan yayımlanan divanından hareketle şairin, erkek sevgiliye yazdığı şiirler hakkında bir değerlendirme çalışması yapılmıştır. Arap, Fars ve Türk kadim edebiyatlarının evveliyatından itibaren var olan aşk hususu, tasavvufî şiirde İlahi aşk şeklinde tezahür ederken klasik edebiyatın diğer şairlerinde zaman zaman İlahi aşk, umumiyetle de beşeri aşk işlenmiştir. Klasik İslam edebiyatında üç milletin kadim edebiyatlarının en hacimli şiirini oluşturan "gazel" tarzını da sevgiliye yazılan şiirler oluşturmaktadır. Ama bu sevgilin kadın mı yoksa erkek mi olduğu şiirlerin çoğunluğunda anlaşılmemektedir. Terim olarak gazelin tanımına dair yapılan değerlendirmelerde çoğunlukla kadınlara hitaben yazılan şiirler ifadesine rastlanılır. Klasik edebiyatın gidişatında var olan beşeri aşk, yani erkek-kadın aşkı bazı şiirlerde daha değişik bir halde, erkeğin erkeğe olan aşkı şeklinde tezahür etmektedir. Darendeli Mehmed Saib Efendi'nin şiirlerinde işlenen sevgili tipinin erkek olduğu açıkça anlaşılmalıdır. Bu durumdan hareketle Mehmed Saib Efendi'nin şiirlerinde görülen erkek sevgili hususunda değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı edebiyatı, erkek sevgili, Darendeli Mehmed Saib

Abstract

From time to time, certain evaluations, moreover, discussions are made on the matter of the type of lover being male or female in Classical Ottoman poetry. While it is known that this subject does not involve all poets of Divan poetry, it is a fact that certain poets have had different gender orientations for a lover. One of these poets is Darendeli Saib Efendi. A study of reading on the 19th Century Turkish Literature poet Darendeli Mehmed Saib's poems written for a male lover has been made, based on his divan which was published by us. While the subject of love, existing since the prehistory of Arabic, Persian, and Turkish literatures, has manifested itself in the form of Divine love in the poems of Sufistic poets, other poets of classical literature have dealt with human love generally, and divine love at times. Poems written to a lover constitute the ghazel (ode) style which is the richest poetic genre of the rooted literatures of the three nations in Classical Islamic poetry. In most poems, it is not comprehensible whether this lover is female or male. Through evaluations of the definition of ghazel as a term, the expression of "poems addressing women" is usually encountered. In some poems, the human love that exists in the course of classical literature, that is, the love of men and women, is

manifested in a more different form, as the love of a man for another man. It is clearly understood that the type of lover treated in Darendeli Mehmed Saib Efendi's poems is male. Based on this case, an evaluation has been made on the subject of the male lover seen in the poems of Mehmed Saib Efendi.

Keywords: *Ottoman literature male lovers Darendeli Mehmed Saib*

Giriş

Divan şiiri, güzellik anlayışını farklı hallerde yorumlamaya müsait bir sahadır. Bu saha dâhilinde üretilmiş olan eserlerin çoğunda şair ya da sanatçının gösterdiği işaretler doğrultusunda kastedilenin hangi güzel ya da nasıl bir güzel olduğunu belirlemek mümkündür. Yüzyıllar boyu süren divan şiiri, güzelliği her vakit kadında aramamıştır. Güzellik anlayışını genel anlamda yüz, boy pos, endam gibi görünen unsurlar üzerinde toplayan divan şairleri kastettikleri güzelleri kimi zaman erkeklerden de seçmiştir.

Erkeklerin güzellik unsuru olarak kullanılması, gazel tarzında olduğu kadar şehrengizlerde de kendini göstermiştir.

“Şehrengizlerde erkek isimlerinin sıkça geçmesi ve bu tür şiirlerde eşcinsel eğilimleri gösteren bazı çok açık ibarelerin bulunması, eşcinselliğin bütün bir divan şiirine hâkim olduğu şeklinde umumî fikirlerin ileri sürülmesinde etkili olmuştur. Aslında bu edebiyatta eşcinsel bir sevginin var olduğunu düşünenlerin haklılık payları yok değildir.” (Kaçar, 2007: 62).

Osmanlı kültüründe kadına olan ilginin gizli tutulmasına karşın erkekle olan münasebetler daha normal bir durummuş gibi sunulmuştur. Bu hususla ilgili olarak Ahmet Atilla Şentürk'ün şu ifadeleri dikkat çekicidir.

“Kadın nasıl o dönemin sosyal hayatında kafes arkasında harem dairesinde gözlerden uzak tutulmaya çalışılan bir varlıksa şiirde de gizli olması gerekli bir konumda bulunduruluyordu. Ancak şiirin muhatabı erkek ise isim, sakal, bıyık vb. cinsiyeti açıklayıcı ipuçları verilmesinden kaçınılmıyor, esas itibarıyla mutlak insan güzelliğini vurgulamaya çalıştığı kabul edilen bu şiirler hiçbir zaman günümüzde olduğu gibi yadırganmıyordu.” (Şentürk, 2006: 1- 349-390).

Osmanlı kültüründe erkek sevgili tercih etmenin sebepleri Gelibolulu Âli'nin Mevaidü'n-Nefais adlı eserinin Orhan Şaik Gökyay tarafından yapılan çevirisinde şu şekilde anlatılmaktadır:

“Günümüzün alçak herifleri, görünürde iyi huylu, sâde-rû gemici oğlanlarını, güzel kadınlardan üstün tutuyor. Çünkü güzel kadınların sevgililerinden korkulduğu için, ilişki gizlenir. Oysa delikanlılarla düşüp kalkmak, arkadaşlığa benzer, açık ve serbesttir. Bundan başka sâde-rûlar

barışta ve savaşta sahibinin yanındadır, ondan ayrılmaz. Kadın cinsinden olan ay yüzlüler ise, sevdikleriyle onlar gibi düşüp kalkamazlar.” (Gökay, 1978: 30).

Erkeklerin divan şiirinde güzellik unsuru olarak kullanılma sebeplerinden birini, özellikle eğlence mekânlarında hizmet eden ve “sâkî-i sâde-rû” olarak adlandırılan güzel yüzlü genç erkeklerle verilen vasıflar ile ilişkilendirmek mümkündür. Eğlence mekânlarının bu genç çalışanlarının sadece içki dağıtan kimseler olmadığı bir kaynakta şu şekilde geçmektedir:

“Ahmedî ve Ahmed-i Dâî'nin anlattığı gibi nedimler ile sâkî sâde-rûyân meclis-i işrette bir araya gelirler, meclisin ileri saatlerinde sâkîlerin misafirlerle samimi ilişkiye girmelerine izin verilir. Şah Abbas'a ait bir işret meclisi Çihl-Sütun'da bir duvar panosunda tasvir edilmiştir. Orada sâkinâmelerde tasvir olunduğu gibi, birbiriyle sarmaş dolaş insanlar görüyoruz.” (İnalcık, 2018: 287).

Güzel yüzlü erkekler belli bir yaşa gelene kadar köle pazarlarında satılan ve farklı amaçlarla kullanılan kimselerdir. Köle pazarlarında satılan kadın, erkek, çocuk birçok kişi bazen sonu kötü bitecek olan bir macera içerisine atılır.

“Sade-rû (sakalı çıkmamış) kölelerin macerasına gelince onları satın alanlar çoktur. Sakalları çıkıncaya kadar okuyup sivrileni nadirdir. Çoğu bu fırsattan yararlanmaz. Halkın bu gibilere kötü gözle bakması sonucu ekâbirin kulu olmak belâdır, derler, kaçarlar ve nice erazile katılır, namuslarını kaybederler, kötü adla anılırlar.” (İnalcık, 2018: 263).

Genç erkekler henüz 14, 15 yaşlarında bilmedikleri bir hayatın içerisine dâhil edilirler. Bu gençler konaklara içoğlanı olarak alınmaktadır. “Ekâbirin evlerinde güzel câriye ve içoğlanları, cinsel ilişki için tutulmaktadır. Onlar efendilerinden başkasının yüzüne bakmamalıdır.” (İnalcık, 2018: 263).

Sâde-rû olarak adlandırılan güzel yüzlü genç erkeklerin en fazla uğradıkları mekânların başında meyhaneler gelmektedir.

“Âli'ye göre meyhânelere gidenler iki zümredir. Birincisi: “nev-civânlar, zepâre ve mahbûb-dost”lardır, bazıları mahbûbı ile meyhâneye varır, ikincisi gece ve gündüz şûrb-i hamr ile ömrünü meyhânedeki geçiren takımdır. Kanunları: Cuma gecelerini kadınla, sebt (cumartesi) gününü cüvânân ile Cuma akşamını gilmân (oğlanlar) ve sâde-rûyân (sakalı çıkmamış gençler) ile geçirmektir.” (İnalcık, 2018: 266).

Meyhaneler dışında işret meclislerinde de bulunan genç erkekler bu meclislerde hizmetkâr olarak bulunur. Başta şairler olmak üzere farklı kesimden birçok kişinin bulunduğu “Şu'arâ meclislerine “sâde-rû mahbûb

yiğitler” de katılır, sabaha kadar şarap içilir, sazlar çalınır, felekten kâm alınır.” (İnalçık, 2018: 390).

Meyhanelerde rastlanan genç erkeklerin çoğu eğlence hayatından para kazanan ve çengilik yapan kimselerdir. Hayatını dans ederek sürdüren bu gençlerin yanlış yollara sapmış olduğu, Ahmed Cavid'in Hadika 'sında (Baycar, 1998: 216-217). şöyle geçmektedir:

“Meyhânelerdeki genç erkek çengilerin çoğu fahişeydi. Yasemin, Ceylan ve sabah yıldızı gibi isimler kullanan ve “felekde yıldız ve bahçelerde şükûfe kalmayıp kendülerine mahlas eden” bu delikanlılar, nice insanı ailesinden ve servetinden etmişti. 18. Yüzyıl sonlarında, çok yuva yıkan ve nice tüccarı yoksulluğa sürükleyen Gerdankıran, bunların en namlılarından biriydi.” (Boyar – Kate, 2021, s.222).

Yine aynı eserde yer alan aşağıdaki beyit dönemin eğlence anlayışı ve genç erkeklerin bu eğlence hayatındaki rolü hakkında bilgi vermektedir:

Meyhâne-i aşk içre ben bir dolu kaldırdım
Bir çengi güzel sevdim sermayeyi çaldırdım (Baycar, 1998: 216-217).

Özellikle on altıncı yüzyıl ve sonrasında artan erkek güzellere olan ilgi, toplumda düşkün bir ilişki yaşanmasına sebep olmuştur.

Batılı gezginler tarafından tutulan günlüklerde kadınsı görünüşleriyle dışarıda dolaşan erkeklerin hali şu çarpıcı ifadelerle anlatılmıştır:

“Oğlanlar gösterişli giysilerle ve süslenerek yüksek beyefendilerin evlerinin önünden geçiyorlar ve dikkatleri üzerlerine çekmek için gayret sarf ederek, en adi kadınlardan daha beter davranıyorlar. Bunlar bol para kazanıyorlar. Bir delikanlı eğer güzelse, kendini kullandırarak 20, 40 hatta 50 duka kazanabilir, üstelik de kendisine güzel giysiler hediye edilmesini sağlayabilir.” (Stephan, 2007: 527).

İstanbul'un on sekizinci yüzyıldaki toplumsal hayatını ele alan Risale-i Garibe (Develi, 1998: 35-36) adlı eser ile Latifi'nin Evsaf-ı İstanbul (Pekin, 1977: 49) adlı eserinden iktibas edilen bir bölümde kullanılan ifadeler, erkek güzellerin içtimaî ahlak anlayışını ne hale getirdiklerinin bir ispatı niteliğindedir:

“Kendilerini müşterilerine satabilmek için işveli ve mağrur tavırlı bu oğlanların avlarını ele geçirene kadar cilvede, yaltaklanmada ve yağcılıkta üstlerine yoktu, ancak onu ele geçirdikten sonra gaddar ve merhametsizdiler.” (Boyar-Fllet, 2021: 223).

Erkeklerin güzellik meta'ı olarak kabul görüyor olması kimi araştırmacılarca farklı algılanmıştır. Mehmet Kaplan bu araştırmacıardan biridir. Ona göre bu durum

güzellik anlayışının sadece erkekte görünüyor olması ile ilgilidir. Kaplan bir yazısında görüşünü şu şekilde açıklamaktadır:

“Divan şairlerinden çoğu, insan güzelliğini henüz bıyıkları terlememiş gençlerde bulmuşlar ve onlar için şiir söylemişlerdir. Bunu “eşcinsellik” duygusuna bağlamak ne dereceye kadar doğrudur? Genç kızlar gibi genç erkekler de güzel olamazlar mı?” (Kaplan, 1999: 263).

Bu görüşe saygı duymakla beraber kaynakların çoğunda genç erkeklerin eğlence aracı olarak kullanılmış olduğu ifadeleri, bizi bu vaziyete dair hakikatleri kabullenmeye sevk etmektedir. Yakın dönem araştırmacılarından Abdülbaki Gölpınarlı, şairlerin erkek sevgiliye şiir yazma hususuna dair kullandığı “Bu gayrı tabii aşk şairlerimizin üçünde beşinde değil hepsinde vardır.” (Gölpınarlı, 1945, s. 30). İfadesiyle her ne kadar “gayrı tabii aşk” tabirini divan edebiyatı şairlerinin tamamına yayma hususunda abartıya kaçmış olsa da bu hakikatin bazı şairler için geçerli olduğu ortadadır.

Divan edebiyatı dâhilinde şiir dışında yazılmış olan bazı mensur eserlerde de erkek sevgili mevzuu işlenmiştir. Bunlardan biri, içerisinde manzum bölümlere de rastlanan “Meşâkkul-Uşşâk” (Selçuk, 2009)adlı eserdir. Nergîsî’ye ait olan ve mekân olarak Saraybosna’nın seçtiği bu eserde Hoca Himmet isimli bir tüccarın genç bir erkeğe âşık olmasıyla başlayan maceralar zinciri anlatılmaktadır. Farklı aşk hikâyelerinin konu edildiği Meşâkkul-Uşşâk’ta geçen bir diğer hikâye ise sevgilisine kavuşamadığı için hayatına son vermek isteyen ve çareyi köprüden atlayarak intihar etmekte bulan Merdane Halife’nin hikâyesidir. Hikâyede geçen köprüden atlama hadisesi şu ifadelerle verilir:

“(…) bilâ-tevakkuf âşık-ı nâ-kâm-ı belâ-keş, ol penç nîze bâlâ köprüden yâ Mevlâ, diyüp kendüyi cûy-bâra endâhte kılduğın gördiler. ‘Hây sefih-i bî-nevâ neyledün?’ dimege kalmayup (...) harif-i dîvâne-meşrebün kimi eline ve kimi ayagina yapışup cûybârdan ihrâc itdükten sonra (...) Bu hâl üzre bî-tâb u tâkat yaturken cûvân-ı ferîşte-sîret, sürûş-ı rahmet gibi vücûdına sâye-efgen-i saâdet olup (...) dest-i iltifât-ı cânândan tenâvül-i zülâl-ı ihsân itmekle âb-ı hayât-ı ‘ayş-ı ber-devâm ile reyân oldı.” (Selçuk, 2009: 169-170).

Aynı eserin ele aldığı en dikkat çeken hikâye ise Yeniçeri Ferdi’nin yaşadığı aşk hikâyesidir. Tezkirelerde on altıncı yüzyıl şairi olarak hakkında malumat verilen Ferdi’nin yaşadığı aşk hikâyesi kurgusalıktan çok gerçeğe yakın bir özellik taşımaktadır. Güzelliği ile şöhret bulan Yeniçeri Ferdi’ye birçok kişinin âşık olduğu anlatılır. Fakat bunlardan biri onun uğruna ölmeyi göze alacak kadar aşırı gider. Son arzusunun Ferdi’nin elinden ölmek olduğunu dile getiren âşık bu isteğini şöyle dile getirir:

“pîşgâhda kurbân olmağa sezâvâr olup senün gibi şeh-süvâr-ı meydân-ı hüsn ü ân elinden şehîd olmak saâdetine nâil olurum. Gâzi çü tûyî revâst kâfir

bûden. (...) bu lahzada beni murâd-ı câna isâl idüp gül cemâlüne nigâh iderek teslim-i rûh idersem kanum helâl olsun” (Selçuk, 2009: 237).

Yeniçeri Ferdi'nin bir erkekle yaşadığı bu aşk hikâyesi farklı eserlere de konu olmuştur. Bu eserlerden biri Nev'izâde Atay'ın Sohbetü'l Ebkâr isimli mesnevisidir. Bu eserde geçen ve “Dâstân-ı Âşık-ı Bî-Hûş Bâ Ferdî-i Âşık-küş” (yelten, 2017: 182-189) başlığı altında verilen hikâye Yeniçeri Ferdi'nin aşğını öldürmesiyle son bulan aynı hikâyedir.

Divan Edebiyatı sahasında erkek sevgili hususuna en fazla yer verilen eserlerin başında Enderunlu Fazıl'ın “Defter-i Aşk” adlı mesnevisi gelmektedir. Fazıl'ın, erkeklerle yaşadığı aşkların anlatıldığı bu mesnevide şairin yaşadığı yirmi iki aşk macerasından dördü hakkında bilgi verilmiştir. Bir sevgilisi dışında diğer üç kişinin isimlerini de veren Fazıl'ın, saraya alındıktan sonra yaşadığı ilk aşk ocakzade genç ile yaşadığı aşktır. Ardından sırasıyla Bostancıbaşızâde Süleyman, “şehlevendim” diye hitap ettiği bir hanende ve evlenmeye karar verdiği için kendisinden ayrılmak zorunda kaldığı çengilik yapan İsmail adında çingene bir genç, onun anlattığı aşk maceralarının kahramanları arasındadır. Eserin beraber basıldığı Hûban-nâme adlı kitap da şairin, farklı milletten genç ve güzel yüzlü erkekleri tanıttığı ve Defter-i Aşk ile benzer mevzuları ihtiva eden bir diğer eseridir. Fazıl bu eserinde aşkta mevki, makam tanımadığını anlatarak bir çingene gencine âşık olduğunu şu ifadelerle dile getirir:

“Gerçi Kıbtî idi ol serv-i sehî aşk anı kıldı gönül pâdişehi
Böyledir kâide-i aşk-ı gayûr dilde çingâneyi eyler Timûr” (Kuru, 2017).

Enderunlu Fâzıl içinde bulunduğu toplumun yapısını ve dinî hassasiyetlerini iyi bilmektedir. Bu sebeple erkeklerle aşk yaşama hususunun dinde yasak olduğunu bile bile bu hisler içerisinde olmasını, Kur'an okuduğu halde Lût kıssasını unutmaya bağlar:

“Görünür zülfü bana mâr gibi
Çeşmime ol hat-ı nev-hâr gibi
Kılsam âgâze-i hatm-i Kurân
Eylerim kıssa-i Lutu nisyân” (Kuru, 2017).

Hûd suresinde geçen ve erkeklerin erkeklerle olan ilişkisini yadırgayarak yasaklayan Lût kıssasında meleklerin Allah tarafından Lût peygambere gönderilişi ve Lût kavminin yaptıkları bu çirkin muamele sebebiyle helak edilişi Kur'an'da şu ifadelerle yer almaktadır:

“Elçilerimiz Lût'a geldiğinde, Lût onlardan dolayı huzursuz oldu, onlara karşı çaresizlik hissetti. “Zor bir gün!” dedi. Lût'un kavmi koşarak ona geldi. Daha önce de o çirkin işleri yapıyorlardı. Lût, “Ey kavmim! Şunlar kızlarımız; sizin için en nezih olanı onlarla evlenmektir. Allah'tan korkun ve misafirlerimin önünde beni rezil etmeyin! İçinizde aklı başında bir adam yok

mu!” dedi. “Sen de biliyorsun ki bizim senin kızlarında gözümüz yok. Bizim ne istediğimizi pekâlâ biliyorsun” dediler.

Lût, “Keşke benim size karşı koyacak bir gücüm olsaydı veya güçlü bir desteğe dayanabilseydim!” dedi. Elçiler “Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamayacaklar. Sen gecenin bir vaktinde ailenle birlikte yola çık. Eşin hariç, sizden hiç kimse geride kalmasın. Çünkü onların başına gelecek olan, şüphesiz onun başına da gelecektir. Onlar için belirlenen zaman, sabah vaktidir. Sabah da yakın, değil mi?” dediler. Emrimiz gelince oranın altını üstüne getirdik ve üzerlerine sağanak halinde, Rabbin katında işaretlenmiş taşlar yağdırdık. Böyle cezalar zalimlerin başından hiç eksik olmaz.” (Kur’an-ı Kerim, 11/ 77, 78,79, 80, 81, 82, 83).

İnanç hassasiyetine rağmen erkeklerin hemcinsleriyle olan münasebetinde bir tarafın kadınsı özellikler taşıması ve bu özellikleri abartarak gösteriyor olması bir şiirde şu ifadelerle kayda geçmiştir:

“Gerçi olmuşdu zükûret zen-pâre
Avret için yine pâre pâre

Salınıp kaşını gözün süzerek
Söylese kız gibi ağzın büzerek

Uzatıp boynını gerdân kırarak
Köşe başında bıyıklar burarak

Yağlanıp da sürünürdü yâre
Çıkarırdı kokusun bî-çâre” (Sürelî, 2007: 90).

Sade-rû olarak adlandırılan genç ve güzel yüzlü erkeklerin eğlence ortamlarında kullanılması her zaman onun isteği dâhilinde olmamaktadır. Kimi zaman kaçırılarak farklı yollara sevk edilen ergenlik çağındaki çocuklar meyhane köşelerinde eğlence aracı olarak kullanılmaktadır. Bu gençlerin sessiz sedasız oturmaları oraya eğlenmek için gelmiş kişilerce yadırganan bir durumdur. Sade-rû gençlerden beklenen bulunduğu ortamı neşelendirmesi ve güler yüzle onlara eğlenceli vakitler geçirmesidir. Nev’izade Atâyi’nin Sohbetü’l-Ebkâr adlı eserinde bu şekilde davranmayan genç çevresindekiler tarafından uyarılmaktadır:

“Eşküyâdan bir alay hâne-harâb
İtdiler deyr-i hârâbata şitâb

Buldılar bir büt-i âzâde-dili
Ya’nî bir sâde-ruy u sâde-dili

Didiler hayf o nihâl-i şâd-âb
Olmaya bâde-i terden sîr-âb

Ruh-ı gül-rengine iy gonca-i ter
Mey-i gülgûn-ıla vir zînet ü fer

Zen gibi olma mukîm-i hâne
Merd-isen sen de karış yârana” (Yelten, 2017).

Enderunlu Fâzıl'ın Hûbannâme adlı eserinde ise, sevgili konumundaki genç erkeklerin hangi özellikleri taşıması gerektiği “Der Beyân-ı Evsâf-ı Hûbân” başlığında topladığı mısralar ile verilmektedir:

“Çeşm-i ebrûsı siyah olmalıdır
Çeşm-i mestâne nigah olmalıdır

Ola refâtârı levendâne
Olmaya şiveleri zenne gibi”

Fâzıl'ın bir diğer eseri, dönemin dansçıları olan çengileri vasıflandıran “Çenginâme” adlı kitaptır. Fazıl Çenginâme’de farklı milletten olan kırktan fazla dansçının ilginç özelliklerini eğlenceli bir üslupla anlatır:

“Todori elli sekiz yaşında
Hem frenk zahmeti var başında
Mûy zannetme hemân kaşında
Deli orman kadar kılları var

Puş-ı mısırî birisi de Şevki
Böyle sair ile her dem zevki
Sözümüz yok o civânın sesine
Başı keldir el uzatma fesine
Nesine mâil olurlar nesine
Meger onun dahi birkaç harı var” (Karacasu, 2006: 153).

Darendeli Saib Efendi'nin Şiirlerinde Erkek Sevgili

Divan edebiyatının neredeyse her döneminde görülen erkek sevgiliye şiir yazma yahut onun vasıflarını dillendirme mevzusu son dönem divan şiiri için de geçerlidir. On dokuzuncu yüzyıl divan şairlerinden olan Darendeli Mehmed Saib Efendi, erkek sevgilisi olan ve ona şiirler yazan bir şairdir.

“Mehmed Sâib Efendi XIX yüzyıl şairlerindedir. 1820 (h.1236) tarihinde Darendede doğdu. Vefatı, (m.1852, h.1270). Kaynaklarda şairin ailesi ve

yakınları ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. İlk tahsiline memleketindeki hocalardan eğitim görerek başlayan Mehmet Sâib Efendi, 1843 yılında İstanbul'a gelir. İstanbul'a geldikten sonra bazı manzumelerinden memleketi Darende'ye karşı hissettiği özlemi aktardığı görülmektedir. İstanbul'da müderrislik görevini yürütürken Nazîf isimindeki bir öğrencisine âşık olur. Sâib Efendi'nin öğrencisine olan aşkı yaşadığı çevrede çeşitli dedikodulara sebep olur." (Kalyon,2020: 239-252)

Saib'in vefatının da yine böyle bir aşk yüzünden olduğu bilinmektedir. *Darendeli Mehmed Saib Efendi Divanı*'nda (Kalyon, 2020) onun bir aşk belasına düştüğü ve bu dertten kurtulamayıp aklını yitirerek hastaneye kaldırıldıktan sonra orda vefat ettiği şu ifadelerle yer almaktadır:

"İşbu dîvânın şâhibi Dârendeli merhûm Mehmed Şâib Efendi iktibâs-ı envâr-ı ma'ârif için bin iki yüz elli dokuz senesi der-i 'ilmiyeye nazil ü Sultân Ahmed Medresesinde hücre-nişin-i tahşil olup altmış dört tarihinde mekteb-i ma'ârif hâceleri 'adâdına sâlik ve akrânı arasında 'izz ü imtiyâza mâlik iken

Çu hahi ki kudret bemaned bülend
Dil ey hace ber sâde-rûyân mebend

nüktesine 'adem-i mübâlâtından ba'z-ı gül-ruhânla bülbülâsâ tahr-ı binâ-yı
aşk-bâzî itmekle

Düşelden ders-i 'aşka hâtırımından nahv mahv oldu
Okuyup yazdığım hep şimdi eş'ar-ı muhabbetdir

Mazmun ile mekteb-i mahvde ârâm idemeyüp sevda-yı 'aşk ile cünûn-ı sâz
u söze mahcûr ü gündend güne ahvâli dîger-gûn ü tavr-ı şu'rdan dûr u
mehcûr olarak bin iki yüz yetmiş tarihinde rû-be râh-ı Dârü'-ş-şifâ-yı 'adem
olmuşdur." (Kalyon, 2020: 74-75).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Saib, genç bir erkeğe âşık olmuş ve bu aşk sonucu aklını yitirerek vefat etmiştir. Bu gidişatı tahmin eden Saib bir beytinde yaşadığı aşkın kendisini hastanelere düşürecek derecede olduğunu şöyle ifade eder:

Fırkatin bir mû-yı âteş dîde eyler Şâibin
Gönderür dârü'-ş-şifâya korkarım bu pîç ü tâb (Kalyon, 2020: 28).

Yukarıdaki açıklamada verilen ve şaire ait olan Farsça beyit "gücünün yüksek bir seviyede kalmasını istiyorsan, ey hoca gönlünü sâde-rûlara bağlama" şeklinde tercüme edilebilir.

ERKEK SEVGİLİ TİPLEMESİNE DAİR TABİRLER

CİVÂN

Saib'in *Divanında* yer alan Farsça beyitlerin çoğunda bir erkeğe yazıldığına dair ifadeler bulunmaktadır. Aşağıda verilmiş olan Saib'e ait Farsça iki beyit "civan" olarak vasıflandırılan erkek sevgiliye hitap etmektedir:

Teng-dilem der cihân ger çe konem ey cevân
Ba tu dilem hoş bud bî tu şod mihr-i cân (Kalyon, 2020: 55).

Yukarıdaki beyitte civan kelimesiyle hitap ettiği sevgilisinden ayrıldığı için mutsuz olduğunu ve kendini çaresiz hissettiğini ifade eden şair, gönlünün ancak onunla mutlu olduğunu belirtir.

Kaatre-i ez la'l-i tu râ rûh-ı cânest ey cevân
Dâfi'-i her derd-i Loğmânî ki gûyend ân tûî (Kalyon, 2020: 66).

"Ey civanım, senin dudağının bir damlası cana ruh verir. Lokman'ın dertlere çare olarak bulduğu devanın sen olduğunu söylerler" cümleleriyle tercüme edebileceğimiz yukarıdaki beyitte ise şair sevgiliye, yine genç erkekler için kullanılan "civan" kelimesiyle hitap etmiştir.

Şairin bir diğer şiiri ise "nev-civan" redifli gazelidir. Musammat gazel şeklinde yazılan bu şiir, şairin bir erkek güzeli yüz, dudak, göz, kaş, kirpik, boy, pos, endam gibi birçok güzellik unsurunu kullanarak vafsettiği tespit edilmektedir:

İsterim Allâh'dan bin yaşa ey nev-civân
Ol ulu dergâhdan bin yaşa ey nev-cevân

Luţfunu çok görmüşüm vuşlatına irmişüm
Zevkını pek sürmüşüm bin yaşa ey nev-cevân

Sen şeh-i hûbânsın cânıma cânânsın
Bir meh-i tâbânsın bin yaşa ey nev-cevân

Çeşme-i sükker-lebin derde devâ ğabğabın
Luţf u 'atâ meşrebin bin yaşa ey nev-cevân

Çünkü sana mâ'îlim her ne disen ka'îlim
Luţfuna çok nâ'îlim bin yaşa ey nev-cevân

Kaşların iki kemân her müje bir tîr-i cân
Cân sana kurbân hemân bin yaşa ey nev-cevân

Âhû gibi gözlerin gonçe gibi yüzlerin
Cânâ deger sözlerin bin yaşa ey nev-cevân

Her nighin mest mest kıldı beni mey perest
Gel gezelim dest be dest bin yaşa ey nev-cevân

Serv-i sehi kâmetin mâh gibi tal'atın
Cânâ şafâ vuşlatın bin yaşa ey nev-cevân

Bâğına il bakmasun gonçene el takmasun
Tâ ki adın çıkmasun bin yaşa ey nev-cevân

Şâhıma oldur niyâz gayra sakın virme râz
Bendene nâz eyle nâz bin yaşa ey nev-cevân

‘Âşık-ı mestâneni Şâib-i dîvâneni
Yakma o pervâneni bin yaşa ey nev-cevân

Mâh yüzünü oğşasun gonçelerin koğlasun
Tanrı seni şaklasun bin yaşa ey nev-cevân (Kalyon, 2020: 54-55).

BEY-BEGİM

Saib divanında yer alan birçok şiirde bu aşkın izlerini sürmek mümkündür. Örneğin kahvehanede karşılaştığı sevgilisini anlattığı aşağıdaki gazelde mekânın kahvehane oluşu, sevgilisine “begim”¹ diye hitap edişi gibi ayrıntılar, bahsi geçen güzelin bir erkek olduğunu belgeler niteliktedir:

Geldi bir âfet hırâmân ile çahve-hâneye
Aldı ‘aqlım şem’-i ruhsârı dönüp pervâneye

Dağdup ol gülbeden sünbül gibi gîsûları
Dökdi hâl-i ‘anberîsin câygâh-ı dâneye

Ey begim şayd eyledin mürğ-ı dil-i nâlânımı
Şekker-i la’l-i lebinden bâri vir dîvâneye

¹ “bu kelime her ne kadar kadın sevgili için de geçerli olsa da”

Bilmedim fıstık gibi endâm-ı sîmînin midir
Fıstıkî câme ki derd oldu dil-i vîrâneye

Kâkûlün bâd-ı şabâ tahrîk idince Şâ'ibin
Haste gönlün eyledi şad pâre döndi şâneye (Kalyon, 2020: 59).

Saib, şiirlerinde erkek sevgilisini vassetme işini, herkesin kullandığı bu kelimeyle yapmayı yani sevgilisine “beg” diye hitap etmeyi de ihmal etmez:

Ey begim şayd eyledin mürğ-ı dil-i nâlânımı
Şekker-i la'l-i lebinden bâri vir dîvâneye (Kalyon, 2020: 59).

Harf değişimiyle “bey” şeklinde kullanılan bu kelime sözlükte “erkek özel adları yerine kullanılan bir söz, erkek özel adlarından sonra kullanılan saygı sözü” şeklinde geçmektedir. Saib'in aşağıdaki “begim” redifli şiiri, aşğın sevgilisi uğruna ne büyük acılar çektiğini anlatmaktadır: (TDK, Türkçe Sözlük, 2005).

Ey benim hüsn ü edâ 'âlemine mâh begim
Düşdi 'aşkın şereri bu dile nâ-gâh begim

'Âkıbet hançer-i hicrinle delüp sînemi âh
N'eyledün cevri ü cefâ kişverine şâh begim

Yol kodun hüblara böyle ezâ uşşâka
Korçarım gelse gerek yoluna ol râh begim

Ne hamâkat ki bana mansıb-ı diğer vireler
Var iken sana kûl olmak gibi bir câh begim

Düşdi Şâ'ib gam-ı zülfünle bu tûl-i emele
Kılma ol haste dilin 'ömrünü kutâh begim (Kalyon, 2020: 45-46).

Saib “begim” redifli bir diğer gazelinde ise kastedilen güzelin erkek oluşunu, sevgilinin kullandığı bir eşya olan püsküllü fesle ortaya koymuştur. Şiirde sevgilinin kıyafetine dair ayrıntılardan da bahseden Saib, şiire konu olan güzelin, üzerinde bıraktığı tesiri şu ifadelerle anlatmıştır:

Bu hırâmanile gönlüm oldu müştâkın begim
Çeksem âğuş-ı vişâle cism-i berrâkın begim

Fıstıkî câmenle aldın 'aqlımı yek nazrada
Bir yana eyle rakîb-i çeşm-i zerrâkın begim

Dil-fîrîbin perçemin bend eyledi murg-ı dilin
Bûse va'd it bâri bana 'ahd u misâkın begim

Rahm idüp cevri itme Şâ'ib haste-i pâmâline
Pek za'if-i bî-nevâ fikr eyle hallâkın begim

Sâde fesde tâze püskül kâkülünle dâm olup
Dâne-i hâlinle şayyâd oldı 'uşşâkın begim (Kalyon, 2020: 48-49).

SÂDE-RÛ

Divanda yer alan ve çorap satan genç bir erkeğe yazıldığı sanılan aşağıdaki şiirde ise şair, sâde-rû yani güzel yüzlü genç erkek severek gönlün kederinin gidip gitmeyeceğini sorgular:

Pâ bürehne baş açık seyr-i mesâ öteberi
Def ider şanma şaşkın gird-i gamı derd-i seri

Sîne-mâl olmayıcağ dilbere âyîne mişâl
Sâde-rûla gide mi sâde dilâ-nın kederi

Bir çorab ördi yine başıma çerh-ı gerdûn
'Aqlım aldı yeni bir tâze çorapçı perî

Hele dükkânına bir pâre dayandığ yatdık
Cezb idüp câzibe-i ruhları çekdi ileri

Şâ'ibâ gönlün alup virdi dükkânında metâ'
Böyle başkınısız alış verişin olmaz zararı (Kalyon, 2020: 61-62).

LEVEND-ŞEHLEVEND

Darendeli Mehmed Saib Efendi divanında şairin sevgiliye hitabında dikkat çeken bir diğer kelime ise "levend-şehlevend" dir. Şair bu kelimeyi sevgiliye hitaben şu şekilde kullanmıştır:

Ey efendüm şeh-levendüm yandı 'aşık nâre gül
Bir iki gün firâtinle düşdi âh u zâre gül (Kalyon, 2020: 44).

Beyitte "şeh-levend" şekliyle kullanılmış olan "levend" kelimesi bazı kaynaklarda şu ifadelerle izah edilmektedir:

Yakışıklı delikanlı, babayiğit (Onay, 1990, s.275) hafif tavır ve hareketli ve yakışıklı kıyafetli (Şemseddin Sâmî, 1998) “zânî, ayyaş manasıdır. Fâhişe kariya ve mi-dehed ve meful oğlana derler. Pişkâr manasıdır ki şagird, Hizmetkâr, saraydar ve ırgat makulesi kimselerdir. Harâbât dalkavuşuna da itlak olunur. İstılahda ol serheng-i bî fethenge denir ki derununda havf-i Hudâdan ve hayâdan eser olmayıp bî-bâk ve bî pervâ halka itâle-i dest-i ta'addi ve emvallerin indinde mübah addiyle beğendiği gibi alıp kat'ıyyen insaf ve mübâlât eylemeye” (Mütercim Âsım, 2000).

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere genç ve yakışıklı erkeklere hitaben kullanılan bu kelimeye diğer şairlerin beyitlerinde de rastlamak mümkündür:

Şeb külâhum mâh-ı nev gibi atardum göklere
Bir gice imrûza koysam ol levend oğlanını Gelibolulu Sun'î (Yakar, 2002).

İtdi şikâr gönlümi bir şûh-ı şeh-levend
Müjgânı tîr ü kaşı kemân turrası kemend Bâki (Küçük, 1994).

FES

Saib Divanı'ndaki birçok şiirin erkek sevgili için yazıldığıнын bir diğer ispatı ise “fes” kelimesinin kullanımınıdır. Osmanlı kıyafet kültürünün erkeklere ait bir aksesuarı olan fes, içtimai hayatta en fazla kullanılan eşyalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu eğlence kültüründe kadınların da süs aracı olarak kullandıkları fesin Saib'in şiirinde bir erkek için kullanıldığı gerçeği, aynı şiirin devamında geçen “efendim, şehim” ifadeleri ile desteklenebilir. Bu kelimeler her ne kadar kadın sevgili için de geçerli olsa da şairin kullandığı fes kelimesinin püsküllü oluşunu belirtmesi de bahsi geçen fesin bir erkeğe ait olduğunun bir diğer işaretidir. Saib'in erkek sevgiliye hitaben yazdığı bir muhammes örneğinde fes kelimesi şöyle kullanılmıştır:

Serv-i kad zerrîn perçem tâze püskül sâde fes
Aldı 'aqlım bağladı gönlüm gözüm der yek nefes

Sîneme ney öykünür taqlid ider nâlim ceres
Senden özge qalırım 'aşkında yok feryâd res

Kıl rehâ câna meded girdâb olur günden güne (Kalyon, 2020: 173-174).

NEV-RES-TERSÂ

Saib'in şiirlerinde erkek sevgiliye hitaben kullandığı bir diğer unsur ise Hristiyan genç anlamına gelen “nev-res tersâ” ifadesidir. Osmanlı toplumunda meyhane olarak kullanılan mekânlarda daha çok Hristiyan gençlerin çalıştırıldığı bilinmektedir. Bu gençler divan şairlerince “tersâ, muğbeççe, tıfl-ı İsevi” gibi ifadelerle anılmaktadır.

Meyhanelerde sâkîlik görevi yapan bu gençler, çalışmamızın başında verilen örneklerde olduğu gibi zaman zaman eğlence aracı olarak da kullanılmaktadır. Saib aşağıdaki şiirinde böyle bir gençten bahsetmektedir. Fakat ilginç olan, ikinci beyitte gencin sakallarının uzadığını dillendirerek bu durumu bir benzetme aracı olarak kullanmasıdır:

Bir büt-i nev-res-i tersâya gözüm düş oldu
Umarım kendi de üftâde-i girdâb olsun

Haft-ı sebzi giderek bir dala yetmez n'ideyim
O da varsun şahaf-ı hüsnüne irâb olsun (Kalyon, 2020: 49-50).

Saib'in bir diğer gazelinde ise bahsedilen sevgilinin, sâde-rû olarak vasedilen bir erkek güzeli olduğu ve bunun bir Hristiyan gencinden seçildiği aşikârdır:

Nesîm-i kûyun ister dil ne zer gözler ne sim ister
Hezâr-ı tab'ımız rûyun gibi nesrîn şemim ister

Perî zâde firâkınla katı zâr u perîşânım
Enîsim yok halîsim sen gibi yâr-ı kadîm ister

Sen ol sâkî bana bir sâde rûsuz bâde 'arz itme
O şâh-ı mezhebim kim meşrebim tâze nedîm ister

Harâm olmaz bize mey nûş u ney gûş eylemek zâhid
Velî pîr-i mugân ü muğ-beççe bâg-ı harîm ister

Heveskâr-ı nigehdârî-i mehrûyân olan 'âşık
Seg-i kûyı gibi ser hayme-gâhında muķim ister

O tıfl-ı İsevi gîsû-yı sevdâsıyla da'vamız
Kesüp ejder -girift olmakda Mûsâ-yı kelîm ister

Dırâz itme zebân-ı endîşe-pîşen olmadan Şâ'ib
Sehi vaşfında ol servin katı tab'ı selîm ister (Kalyon, 2020: 32-33).

Aşağıda verilen şiirde ise Saib, erkeğe hitap ederken kullanılan birçok kelimeyi bir arada kullanmaktadır. Sevgilisine "efendim, nev-civan, begim" gibi hitaplarla seslenen şair, onunla buluşmak için sözleştiğini fakat sevgilisinin bu buluşmaya gelmediğini anlatmaktadır:

Nerde kaldın ey efendim görmedim çokdan beri
Âh kim dilden çıkardın gâlibâ bu aḥkeri

Yoḡ mu idi iki gün evvel arada ḳavlimiz
Ḥayf döndün tizce çok nâ-keslik itdin ey perî

Şübhesiz bu ikiden biri olur ey nev civân
Ya yaḳar gönlüm seni yâhud olursun yâveri

Dinlemezsın şimdi pend-i merd-i dânyâyı begim
Lîk sonra sînene taşlar dögersin ekseri

Kendi nefsimçün degil bu ıztırâbım ey melek
Gerçi dirler kendine toḡrı yonar her dürgeri (Kalyon, 2020: 64).

Saib'in şiirlerinde vassettığı güzel için "efendim, civan, begim" gibi kelimeleri kullanması bununla sınırlı değildir. Aşağıdaki şiirde yine bir "vuslatsız buluşma"dan bahseden Saib, sevgilisinin erkek oluşunu belirten kelimeler kullandığı gibi "Hz. Yusuf" benzetmesi yaparak bu durumu adeta pekiştirir. Hz. Yusuf telmih yoluyla güzellik mazmunu olarak kullanılan bir unsurdur. Her güzel için kullanılabilir ne var ki bu şiirde geçen erkek hitabına dair kelimeler, Hz. Yusuf telmihinin erkek güzeli anlamıyla kullanıldığını ve dolayısıyla kastedilen sevgilinin bir erkek olduğunu göstermektedir:

Ey sîm ten edâlu civân söylerüm sana
Ey gül beden cefâlu civân söylerüm sana
Ḥüsn içre serfirâz cihân söylerüm sana
Eşfa buyur kelâmıma cân söylerüm sana
Öyle teḡâfûl itme aman söylerüm sana
Yoḡsa olur bu hâl yaman söylerüm sana

Derdinle oldu cism-i za'ifim harâb harâb
'Aşḳ ateşi derûnımı kıldı kebâb kebâb
Şerh-i firâḳın eylesem olur kitâb kitâb
Ḳorḳmam yanar şererçe-i âhımla ne ḳabâb
Başın için yeter bu ḳadar virme ıztırâb
Teşrif buyur a serv-i revân söylerüm sana

Eyle begim bu 'âşık-ı bîmâra merhamet
Vaşlın gamıyla düşdiḡi efkâra merhamet
Cism-i nizâre dîde-i hûnbâra merhamet

Ah-ı seherle dîde-i bîzâra merhamet
 ‘Uşşâk için gelür dil-i hûnkâra merhamet
 Gûş eyle pendî şâh-ı tâbân söylerüm sana

Va’d itmedin mi hânemi teşrîfe gâh gâh
 Ol intizâr ile yüreğim yandı âh âh
 Lâyık mı böyle ‘ömür ‘azîzim ola tebâh
 İtme efendim itme begim bu günâh günâh
 Luţf ile eyle hâl-i perîşâna bir nigâh
 Ey çeşm-i şûh u kaşî keman söylerüm sana

Her şubh u şâm yolun gözedir çeşm-i intizâr
 Ateş saçar cevânibe kıldıkça âh u zâr
 Gel itme taze gülbedenün kırkaram yaçar
 Fırşat geçer begim gönül al alma inkisâr
 Dilşâdın olsa Şâib-i Ferhâd-ı gam ne var
 Üstâd-ı cevri Yusuf-ı ân söylerüm sana (Kalyon, 2020: 174-175).

Sonuç

Sonuç olarak denilebilir ki güzelliğe dair her unsur benzetme aracı olarak kullanılabilir. Güzellik unsurlarının kullanımında birçok kültürel sahayı incelemek mümkündür. Bu sahalarda içerisinde divan edebiyatı önem arz etmektedir. Özellikle divan şiiri güzellik unsurunun ayrıntılı olarak kullanıldığı bir alandır. Bu unsurlar her zaman bir kadını işaret etmez. Araştırmalar güzelliğin anlatılmasında erkek sevgilinin de kullanıldığını göstermektedir. Divan şiirinde birçok şairin eserlerinde ele aldığı güzelin erkek güzel olduğu görülmektedir. Bu güzeller kimi zaman içki meclislerinde hizmet eden sakiler olurken bazen de aşkın uğruna gözyaşı döktüğü ve canını feda etmeye hazır olduğu bir afet olarak karşımıza çıkmaktadır. Divan edebiyatı çerçevesinde baktığımız bazı eserlerde bu sevgililerin, şairler tarafından erkeksi özellikler belirtilerek ele alındığı gözlenmiştir. Bu şairlerden biri de on dokuzuncu yüzyıl şairlerinden olan Darendeli Saib Efendi’dir. Saib’in Divan’ında yer alan ve aşkı anlatan birçok şiirin erkek sevgiliye yazıldığı tespit edilmiştir. Bu tespitte şairin kullandığı “bey, efendi, civan, levend, şehlevend” gibi sadece erkek hitabında kullanılan kelimelerin kullanımının tesiri önemlidir. Saib gibi birçok şairin rahatlıkla kullandığı ve sevgiliye olan yoğun duyguları anlatma aracı yaptığı bu kelimeler, divan şiirinde erkek sevgili hakikatini gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada, divan şiirinde erkek güzel teması ele alınmış olup, bu husus birçok yönden örneklendirilmiştir. Çalışmada özellikle *Darendeli Saib Divanı*’nda yer alan ve erkek güzeli tasvir eden şiirler ele alınarak divan şiirine bu cepheden bakılması sağlanmıştır.

Etik Kurul İzni	<i>Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.</i>
Çatışma Beyanı	<i>Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.</i>
Destek ve Teşekkür	<i>Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.</i>

Kaynaklar

- Boyar E., Fleet K. (2021). Osmanlı İstanbul'unun Toplumsal Tarihi. Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Develi, H. (1998). Edebiyatta XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair, Risale-i Garibe. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Gökyay, O. Ş. (1978). Gelibolulu Mustafa Âli, Görgü ve Toplum Kuralları Üzerinde Ziyafet Sofraları, C. I. Tercüman Gazetesi Yay.
- Gölpınarlı, A. (1945). Divan Edebiyatı Beyanındadır. Marmara Kitabevi
- İnalçık, H. (2018). Has-bağçede Ayş u Tarab. Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Kaçar, M. (2007). Divan şiirinde " Erkek Sevgili Tipi" Şehrengizlerdeki Erkek Güzeller, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Yıl 2007, Cilt: 37 Sayı: 37, 61 - 83,
- Kalyon, F. (2020). Darendeli Mehmed Saib Efendi Divanı. Akçağ Yay.
- Kalyon, F. (2020). Darendeli Mehmed Saib Efendi ve Divanı. Turkish Studies - Language, 15(2), 739-752. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.43629>
- Kaplan, M. (1999). Divan Şiirinde Kadın Aşk Yok mudur? Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler, Mehmet Kalpaklı (haz.) Yapı Kredi Yay.
- Karacasu, B. (2006). "Bize Çengileri Kıl Rûşen Ya da Hayra Hezlin Dahi Bir Rehberi Var" Osmanlı Araştırmaları XXVII. H. İnalçık v.d. (haz.)
- Kur'an-ı Kerim, kuran.diyaret.gov.tr
- Kuru, S. S. (2005). "Biçimin Kıskacında Bir Tarih-i Nev İcad: Enderunlu Fazıl Bey ve Defter-i Aşk Adlı Mesnevisi." Şinasi Tekin'in Anısına Uygurlardan Osmanlıya. Günay Kut ve Fatma B. Yılmaz (haz.) Simurg Kitapçılık
- Küçük, S. (1994). Bâkî Dîvânı-Tenkitli Basım. TDK Yay.
- Onay, A.T. (1990). Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Cemal Kurnaz (haz.) TDV Yay. s.275
- Öztürk, M., Örs, D. (2000). Mütercim Âsım Efendi, Burhân-ı Katı. TDK Yay.
- Pekin, N. S. (1977). Latifi, Evsâf-ı İstanbul.
- Selçuk, B. (2009). Meşâkkul-Uşşâk (İnceleme-Metin) Nergisi. Salkımsöğüt Yay.
- Stephan, Gerlach (2007). Türkiye günlüğü, 1573-1576, C II.
- Sürelî, B. (2007). "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Şiirinde Değişim ve Sümbülzâde Vehbî'nin Şevk-engiz'i." (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Bilkent Üniversitesi.

- Şemseddin Sami, (1998) Kâmûs-ı Türkî, Ömer Faruk Akün (Önsöz). Alfa Yay. Baycar, A. (1998). Ahmed Cavid, Hadika-i Vekayî
- Şentürk, A. A. "Klasik Şiir Estetiği", Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara 2006, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. editör: Talat Sait Hamran, c.I, s.349-390
- Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 37, 61-83;
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yay.
- Yakar, H. İ.(2002). Gelibolulu Sun'î Dîvânı ve Tahlili. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Yelten, M. (2017). Atâyî, Nev'izâde. Sohbetü'l-Ebkâr. Kültür ve Turizm Bakanlığı, E-kitap <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10706,girispdf.pdf?0>, 2017, s.182-189